

EMBARGO – Jen pro posluchače Úvodu do etiky ZS 2003 – NEROZMNOŽUJTE, NEROZŠÍŘUJTE

11. listopadu 2003

Šestá přednáška

Svoboda a determinismus

Ohlášky: Knihy došly! – Doháníme: dnes dvojnásob. Proto: rozpis přednášek na papíře v protokolu knihovny. Nebude na internetu, jen pro posluchače, avšak můžete fotokopírovat.

**Šestá přednáška:
Etika jako marná I**

Determinismus – Psychologický egoismus – Etický egoismus

Začali jsme předpokladem svobody, kterým vzniká potřeby pravidel k prosazení dlouhodobých společných zájmů nad osobním sobectvím.
Dobro a zlo jako morální úkol svobodného člověka

Jenže jsme svobodní? Nebo je naše jednání tak určeno předchozími příčinami, že nutně dáváme přednost krátkodobým sobeckým zájmům? Či snad ne nutně, avšak z morálních důvodů bychom měli?

[svislá čára značí materiál, který v přednášce přeskakují]

Přehled předešlé přednášky:

Celkově, sledujeme touhu po ztracené nevinnosti, po ztracené samozřejmosti morálního náhledu: čím různorodější svět, čím zmatenější, tím víc lidé touží, aby mohli **přestat myslet** a vrátit se k samozřejmosti - vágní samozřejmost, kterou se snažíme zachytit v jasné formě

⇒ myslet netřeba, protože o tom, co je dobré a správné si stanoví každá společnost pro sebe - o naší je nesprávné pochybovat, do druhých je nesprávné se vměšovat. Formálně označujeme jako **sociologický relativismus**

⇒ myslet netřeba, je třeba jednat, být dobrým člověkem - buď ve smyslu dobrých návyků a vlastností s problémem hodnoty návykového jednání (**etika osobnosti**) nebo ve smyslu upřímnosti či autenticity s problémem upřímně zlého člověka (**etika upřímnosti**)

⇒ či konečně v představě, že dobro a zlo vzniká teprve individuálním sklonem či citovou reakcí na skutečnost, která je sama o sobě neutrální (**individuální relativismus**)

Předešlá přednáška: subjektivismus čili individuální relativismus

⇒ **naivní první úroveň: co se mi líbí, tím i dobré je** jenže pak se nemohu mýlit - nebo mé tvrzení je nezávazné a nemohu diskutovat - mé tvrzení je autobiografické

⇒ **druhá, reflektovaná úroveň - nonkognitivismus:** nic není dobré ani zlé, hodnotící soudy jsou jen výrazem emotivního stavu - hodnocením **jen předeme či vrčíme**, abychom si ulevili (**emotivismus**) nebo abychom ovlivnili druhé (**imperativismus**)

Je-li tomu tak, potom skeptický závěr, marnost nad marnost:

EMBARGO – Jen pro posluchače Úvodu do etiky ZS 2003 – NEROZMNOŽUJTE, NEROZŠÍŘUJTE

pokus o etiku je marný protože lidé stejně dělají, co je v jejich vlastním zájmu, zcela bez ohledu na druhé či na své okolí

(označujeme jako egoismus)

Proč tak jednají?

⇒ snad z psychologické nutnosti: lidé nejsou svobodní, nýbrž tak naprogramováni, že nutně sledují vlastní zájem: to prý je otázka psychologie nebo přímo fyziologie - přežívají jedinci, kteří dávají přednost vlastnímu přežití - to označujeme jako **psychologický egoismus (determinismus)** egoismus z psychologické nutnosti

⇒ nebo z tvrdě rozumové volby: sice nemusí sledovat vlastní zájem, ale **měli by** tak jednat: právě jednání ve vlastním zájmu vede k optimálním výsledkům, neviditelná ruka vytvoří z individuálních egoismů optimální harmonii, kterou by altruismus narušil - to označujeme jako **etický egoismus** či objektivismus

Podívejme se na to prodrobně ve tří bodech:

(i) Svoboda, nesvoboda, determinismus

→ Co je to vůbec svoboda?

⇒ tak zv. „**vnější**“: schopnost jednat tak, jak si přejeme, aniž by nám co překáželo, je filosoficky neproblematická: ano, vždy jednáme v situaci, ne ve vakuu, ale svoboda je možnost volit, jak situaci využít: jak nastavím plachty.

Odtud tak zv „svoboda i v poutech“--jsem o sobě svobodný člověk, svobodou vůle, i když okovy mi zabraňují, abych svobodu vykonával: svobodní lidé za mřížemi

⇒ oproti tomu tak zv. **vlastní, či „svoboda vůle“** - pojem svobody vůle nepřesný, svobodný je člověk, ne jedna část v něm - nejde o schopnost jednat, jak si přejeme, nýbrž o svobodu jako možnost volit, rozhodnout se, jak chceme

Tak na příklad: jsem svobodný pod posthypnotickou sugescí? Pod reklamním vymýváním mozků? I to jsou výjimečné příklady: předpokládáme, že jsme svobodní, pokud se nedostaneme pod hypnózu nebo reklamu. Jenže platí to?

Jsme vůbec svobodní, nebo je svoboda iluze?

K otázce přistupujeme obratem ke zkušenosti, k zakoušení

→ Odkud přesvědčení a pochyby o svobodě?

Hledejme ve zkušenosti

Proč jsme přesvědčení o svobodě:

Zkušenost svobody chci, a stane se (zdvižení ruky: stále si potvrzují)

Proč pochybujeme o svobodě:

EMBARGO – Jen pro posluchače Úvodu do etiky ZS 2003 – NEROZMNOŽUJTE, NEROZŠÍŘUJTE

Zkušenost osudu: nejen, že mi byly rozdány karty, ale že jako na potvoru, ať se snažím sebevíc, výsledek je opačný, než co jsem si přál.

Klasický příklad Oidipův: protože se snažil, naplnil nechtěně svůj osud - kdyby se nesnažil, zasáhl by osud aktivně
Jenže dnes už málokdo věří, že za náhodou je vůle, Boží či Osudu

Pokleslá zkušenost osudu: náhoda.

Nevybral jsem si místo a datum narození, pohlaví, schopnosti--syn amerického doktora není lepší než já, jen má štěstí.

Ostrý příklad: řidič najel na obrubník, zabil děti - já měl kliku nebo nepodepsal jsem anti-Chartu (cf. *O pejskovi a mačičce*)

Jak překonáváme:

Tom Nagel: **objektivně vzato**, jeví se to jako otázka štěstí, subjektivně vzato je naprosto nezbytné, abychom věřili, že jsme pány osudu:

člověk nemůže žít s pocitem bezmoci (alespoň kouzla)

Přeložit z terminologie subj/obj do terminologie prožitku, první a třetí osoby: co je skutečnější: jak prožívám či jak si ji abstraktně představuji?

Příklad: krejčovská panna před autem)

Když se vzdávám viny tím, že se vzdám odpovědnosti, přestávám být subjektem

Sartrův příklad slepce: Sisyfos vyzraje na bohy, když najde zálibu v kamenech

Tím **překonáváme vnější nesvobodu osudu:** přijímáme jako podmínku svého bytí, tím volíme, co jsme nevybrali, tím se to stává naším vlastním

Proč pochybujeme o svobodě II:

Dále „vnitřní“ nesvoboda: **zážitek vlastních vnitřních pout, kompulse, je stejně skutečný: pocit, že bychom chtěli, ale „něco nám nedá“**

dříve jsme tomu říkali „hřích“, nyní vina neboli komplex

Co to je? a představuje to popření svobody člověka?

Hřích: situace nemožnosti nevinny. Jsme vykoupení utrpením lidí, zvířat, světa, žijeme s vinou, a vina váže: příklad dárku, za který jsem nepoděkoval

Návyk: Svoboda se sama váže: pak už nejsem svobodný (návykový kuřák?)

Potřebuje pomoc zvenčí'

Jak překonáváme

Jde o to, že **pomoc je možná:** náboženství vychází ze zážitku milosti, odpuštění, který se opakuje i v mezilidských vztazích. Podobně léčba je možná i u toxikomanie. Možnost léčby, možnost vysvobození, prokazuje, že člověk je „zásadně“ svobodný, jen fakticky spoutaný.

EMBARGO – Jen pro posluchače Úvodu do etiky ZS 2003 – NEROZMNOŽUJTE, NEROZŠÍŘUJTE

Zásadní lidská situace, jak se jeví v prožitku:

Jsme svobodní, svoboda je svobodou v situaci, vyžaduje úsilí,
můžeme padnout do zajetí,
avšak jsme v zásadě svobodní

* * *

Popření svobody v determinismu je něco jiného: je popřením svobody ze zásady, z teorie, ne zkušenosti
Nebuduje na prožitku, ten může (prý) být iluzorní. Vychází z teoretického předpokladu moderní přírodovědy

Postulát determinismu: cokoliv se stane v přírodě, je beze zbytku určeno pravidlem („zákonem“) a předešlou událostí.

Příčinné určení není „předurčení“ - to předpokládá vůli Boží či osudu, která předurčuje k určitým výsledkům. Postulát determinismu je čistě mechanistický, odmítá jakoukoliv představu účelového (teleologického) předurčení

Determinismus je postulát, který věda předpokládá a (prý) každým krokem potvrzuje, ač dokázáno to není a být nemůže: důkaz se odvozuje z postulátu

Je postulát determinismu nutně platný?

Ze třetí osoby se to tak jeví: vidíme vnější příčinná určení

To prodlužujeme na osobní zážitky, odepisujeme prožitek svobody v první osobě jako iluzi

To je problematické: může mentální událost být příčinou?

Příčina je nezávislá na následku - u mentálních tomu tak není

Rozlišit důvod a příčinu (Příklad tramvaje)

Není jednoznačné, že postulát determinismu platí pro lidská jednání

Jenže **lidé determinismus přijímají**. V gründerových dobách ospravedlňuje chamtivost, nemusíme se stydět, je to prý přirozené (Angličan který chtěl peníze), Bentham zakládá utilitarismus: lidské jednání je předvídatelné, Freud zakládá hlubinnou psychologii: jednání je pochopitelné (egoismus pokroucený společností)

Proto **determinismus musíme brát vážně** a položit si otázku, zda je tomu tak? jednají lidé vždy a nutně jen ve svém zájmu? Ne zda se to tak jeví, či zda se to zdá pravdivé, nýbrž je to pravdivé?

Jednají lidé jen ve svém zájmu?

Zdá se, že ne: bylo v zájmu Jana Husa podrobit se koncili (být pět minut zbabělec). Lidé mají děti, přispívají na Konto Míša - demokracie se zakládá na schopnosti sebeomezení. Je to všechno iluze?

* * *

(ii) Psychologický egoismus

EMBARGO – Jen pro posluchače Úvodu do etiky ZS 2003 – NEROZMNOŽUJTE, NEROZŠÍŘUJTE

Psychologický egoismus je označení pro názor, že to opravdu iluze je.

Vychází z reinterpretace motivace: Husovi se volba jevila jako buď zachránit život - a po věčnost trpět muka pekelná, nebo pět minut hořet a pak si celou věčnost lebedit: jednal pochopitelně jen ve vlastním zájmu
Taktéž všechna dobročinnost! Lidem to dělá dobře, proto to dělají, jinak by nedělali.

Možné to je, ale důkaz to není

Rozbor: Tvrzení tu je že prý

(i) nezištné činnosti odměňují jinak, čistým svědomím atd

⇒ To může být pravda a přitom to nemusí být pohnutkou.

Narážíme na příklady, kde lidé konají dobro, i kde není druhotná odměna

⇒ Neodpovídá to zkušenosti: ke druhotné odměně dochází právě tam, kde lidem nezáleží na druhotné odměně (příklad toho, kdy jsme nejšťastnější: když štěstí nehledáme, sloužíme)

Tento argument je logicky circulus viciosus: vychází z předpokladu, který se snaží dokázat, totiž že lidé musí mít jiný skrytý zájem, než zájem altruistický. Jinak by nebylo důvodu o tom pochybovat - pochybností vypovídám jen o sobě (tak lidé uplácení Stranou předpokládají, že disidenti museli být placení Američany)

(ii) To, že lidé jednají, prokazuje, že je to zajímavá = je v zájmu

⇒ v zájmu, to ano, jenže to, oč mám zájem, nemusí být nutně jen to, co je v můj vlastní prospěch - nejednou máme zájem mimo sebe. Altruismus neznamena nemít zájem, nýbrž považovat dobro druhého či obecné za „ve svém zájmu“

Argument psychologického determinismu/egoismu v kostce:

⇒ Etika marná, protože lidé nutně sledují svůj zájem - i pokoušet se o etiku je škodlivé

Jenže co znamená „vlastní zájem“?

⇒ Buď něco určitého, jako vlastní prospěch - pokud tomu tak rozumíme, pak tvrzení, že lidé nutně sledují tento zájem vyvracejí výjimky (třeba: zájem je svoboda od bolesti, Hus prokazuje, že lidé jsou schopni volit bolest)

⇒ Nebo „vlastní zájem“ označuje cokoli, oč se lidé zajímají - pokud tomu rozumíme tak, tvrzení, že lidé sledují vlastní zájem, nic neznamena

⇒ „**psycho determinismus**“ je buď nepravda nebo blábol, líbivá duchaplnost, která neobstojí ve filosofickém rozboru

Jenže proč tomu lidé věří? Tj., jaký je zkušenostní základ psycho determinismu?

→ Zkušenost, že někdy jednáme proti vlastnímu zájmu, nemůžeme si pomoci (příklad obklopování, které odpuzuje)

Problém není altruistické vs. egoistické jednání, nýbrž účelové oproti kompulsivnímu jednání

EMBARGO – Jen pro posluchače Úvodu do etiky ZS 2003 – NEROZMNOŽUJTE, NEROZŠÍŘUJTE

Již citovaný příklad: politika vůči nečechům v první republice - antiněmectví pochopitelné. . zaplatili jsme Mnichovem

Soudobý příklad: reagujeme na zkušenost s komunismem návratem k dávno překonaným neřestem jiného věku

Determinismus platí, pokud se jen ohlížíme, dáme se určit minulostí

Svobodně jednáme tehdy, když jednáme pro volený a stanovený účel

Nesvobodně jednáme tehdy, když reagujeme na minulost, vnější podnět

Psychologický determinismus odpovídá spíš lidovému pivnímu filosofování, které se neobtěžuje přesným rozborem

Filosoficky závažnější je tvrzení, že egoistické jednání není sice nutné, tj., jsme schopni jednat pro dobro druhých a pro dobro všech, avšak

⇒ že egoistické jednání, byť ne nutné, je „přirozené, že jednat pro dobro druhých je „nepřirozené“ a proto ne-dobré, protože pokrucuje naši údajnou přirozenost

⇒ a že egoistické jednání vede k nejlepším výsledkům, zatím co altruismus, byť dobře míněný, vede ke zhoubě (sytíme hladové, hojíme nemocné - a následek je přelidnění)

To je postoj, který označujeme jako etický egoismus: egoisticky jednat máme ne z nutnosti, avšak z etických důvodů k tomu i argument, že máme plýtvat z ekologických důvodů, abychom si vydělali na ekologii

* * *

Zde nás přerušilo zvonění - dokončíme na začátku příští přednášky

(iii) Etický egoismus

Minule:

Dvojí otázka: (i) o svobodě a determinismu a (ii) o psycho. egoismu

⇒ K první otázce: jde o tézi, že etika je marná, protože lidský organismus je tak seřízen, že postrádá svobodu jednat jinak, než jak jedná. Jenže

⇒ determinismus není zkušenostní popření svobody jako osud nebo hřích - ty nepopírají zásadní svobodu člověka, jen poukazují na možnost spoutání svobody

determinismus vychází z teoretického modelu, zakládá se na popření rozdílu mezi příčinou a důvodem: pokud by příčina byla důvodem (tj. působila by bez spoluúčasti jednajícího, nebyla by svoboda myslitelná.

svoboda vychází z uznání, že svět není nahodilý, avšak že v účelovém jednání je jeho propojení důvody („motivací“), ne příčinami

EMBARGO – Jen pro posluchače Úvodu do etiky ZS 2003 – NEROZMNOŽUJTE, NEROZŠÍŘUJTE

⇒ Ke druhé otázce: jde o tézi, že etika je marná, protože lidé údajně nutně volí vlastní dobro

⇒ **Jenže dilema**

bud' „vlastní dobro“ znamená něco určitého, na př. krátkodobý pocit blaha bez bolesti – a pak psychologický egoismus není pravda: popírají jej protipříklady (Hus)

nebo „vlastní dobro“ může označovat cokoli, oč lidé usilují, blaho, muka, spásu, cokoli – pak tvrzení, že lidé nutně usilují o vlastní dobro znamená jen, že lidé usilují o to, oč usilují – a psychologický egoismus je duchaplný blábol (nebo omluva grázlů)

⇒ K tomu problém: co je „vlastní“? Dobro mého psa? mé rodiny? mého národa?

Egoismus, který za vlastní dobro považuje dobro lidstva a přírody, je altruismus!

Co je dobro? Hmotné? duševní? krátkodobé? dlouhodobé? pokud dlouhodobé duševní, zas altruismus!

Závěr: psychologický egoismus – tvrzení, že lidé nutně volí vlastní dobro, je prázdný blábol a omluva dravých, ne filosoficky závažný názor (ač to je sociálně závažný problém)

* * *

ETICKÝ EGOISMUS

Teze, že egoismus sice není psychologicky nevyhnutelný, avšak je člověku přirozený

a proto pokus vést sebe či jiné k jinému jednání je nepřirozený a proto zhoubný.

Z etických důvodů bychom měli jednat sobecky

Tedy: nemusíme jednat sobecky ale měli bychom tak jednat. Altruistické jednání je nemorální, protože je nepřirozené a vede ke zhoubným následkům. Jen pokud se každý z nás bude řídit svým sobeckým zájmem, bude výsledek automaticky největší dobro všech.

(Známá teze o „neviditelné ruce“, ač Adam Smith to přičítal jen řemeslné výrobě na tržišti!)

V soudobé etice tento postoj výrazně zastává spisovatelka **Ayn Randová** (Američanka ruského původu, autorka románů *Atlas shrugged* a dalších), nazývá svůj systém „objektivismem“ (naprosté bezohlednosti vůči všem zájmům mimo svých vlastních)

⇒ Ayn Randová tvrdí, že altruistická etika se zakládá na omylu: egoismus není výmluvou pro kořistnictví, nýbrž morální zákon, který vychází z lidské přirozenosti. Základní lidskou potřebou je postavit se na vlastní nohy, ohleduplnost tomu brání
Tak rodiče brání růstu „z dobré vůle“, nedají dítěti šanci – příklad Nietzscheho a jeho tetiček

Sobectví podle hesla „Každý za sebe a čert vem posledního“ je prý návod k sebeúctě, k morální autonomii oproti slabošskému spoléhání na druhé

EMBARGO – Jen pro posluchače Úvodu do etiky ZS 2003 – NEROZMNOŽUJTE, NEROZŠÍŘUJTE

Objektivismus (etický egoismus) popírá všechno, co jsme zvyklí věřit na základě svého útlouctví – co je nám subjektivně příjemné avšak je objektivně zhoubné

Na př.: 15000 dětí denně umírá na úplavici z podvýživy: naše přebytky by je uživily. Stydíme se za svou chamtivost a posíláme jim pomoc, ale kdybychom je zachránili, přelidnili bychom zemi – ekologická katastrofa je následkem populační exploze

Kořen našich morálních postojů: představa, že nouze vytváří nárok (křesťanské přesvědčení, že kabát ve skříni patří žebrákovi – stydíme se přejídat před hladovými (voják na Korei)

Stydíme se--ale neměli bychom: buďte hrdí na úspěch, nikomu nic nedlužíme: nouze a pohrdání motivují k úsilí, kdo se nedovede nepostarat, ať nejl

Je možné, že davy tupých dřičů potřebují morálku křesťanů, pokora a odřikání: to je morálka tupých dřičů: jejím základem je požadavek, abychom pečovali nejen o sebe, ale rovnoměrně o druhé: bližního jako sebe. Prý máme povinnost vůči druhým: na druhých záleží, proto pečujme o ně

Jenže komu že záleží na žebrácích? Bohu? Tak ať se stará! MNĚ na nich nezáleží. Ať si vymřou Afričané, velryby a sloni. O nic je neprosím, nic jsem jim neslibil. Povinnost vzniká slibem nebo smlouvou: já se o nic neprosím a nikomu nic nedaruji:

Špička panských jedinců, oprávněná svým úspěchem, se řídí panskou morálkou

etický egoismus: jediná povinnost je starat se o sebe – tot' zákon přírody

Etický egoismus se pravidelně objevuje jako etika každého gründerského věku, představuje vzpouru privilegovaných.

Společnost a možnost svobodného soužití se zakládá na ochotě všech omezit své nároky pro dobro celku (nejezdit autem do Prahy, omezit spotřebu proudu, neškodit).

Jenže ve společenském soužití dochází ke zvýhodnění některých jedinců – zdravím, narozením, ale také nadáním a úsilím. Privilegovaní zapomínají, že jejich výsady umožňuje soužití, bouří se proti jejich ceně (zdanění pro obecnou vzdělanost), dožadují se neomezené možnosti

Země třetího světa: privilegovaní za ostatním drátem proti chudobě, tento trend se výrazně stupňuje, chudí chudnou, zámožní bohatnou, až po katastrofu, pokud nebudeme vědomě kompenzovat!

Jenže podle Randové k neduhům vede právě ochrana slabých, která zatěžuje silné

EMBARGO – Jen pro posluchače Úvodu do etiky ZS 2003 – NEROZMNOŽUJTE, NEROZŠÍŘUJTE

Randová: mám právo věnovat se „dobročinnosti“- pokud mě to baví a pokud tím nepoškozuji vlastní zájmy, třeba krmit hladové děti nebo stavět knihovny, (tak jako Andrew Carnegie rozdal své jmění, aby nepřipadlo jeho marnotratným dědicům) - avšak **jen pokud se řídím osobním prospěchem**

Osobní prospěch: neznamena „cokoliv se mi zachce“ - to je chamtivost - nýbrž co vede k mé optimální seberealizaci, a **seberealizace znamená pracovitost - sebeúcta - produktivita**. Z toho **sebeúcta** nejzákladnější (proto ne opilec ve škarpe) a **produktivita** založená na **pracovitosti** vede k **sebeúctě**

Sebeúcta si vyžaduje nezávislost: nežebrat, nedoprošovat se, nic nechtít a nebrat zadarmo **a nikoho neurážet almužnou**: dary si pán zavazuje poddané - rovný rovnému nic nedaruje. Když potřebuji pomoc, tak jen za protislužbu a jen na požádání - nikdy nenabízím pomoc

Etický egoismus se dovolává darwinismu: jde o přirozený výběr nejschopnějších (ovšem zcela neoprávněně: základem přežití je symbiosa. Dávno nevyhynuli idealisté, obětaví, nevyhynulo ani společenství. Příroda není bojem všech proti všem, stádo přežívá jen proto, že jedinci se obětují. (příklad člověka, který jednou kulí v pistoli ovládá sedm dalších - dokud se jeden neobětuje) - individualita je draze vykoupené privilegium, nejvyšší přeživací schopnost mají termiti neboli všekazi! „Nejste sví vlastní, jste vykoupeni za velikou cenu!“

Etický egoismus se stal ideologií zámožných mladých 80. let, generace „Já já já“ - je výhodný pro mladé, zdravé, vzdělané, kteří odmítají zatížení slabými. Obvykle uvádí důvody:

I. svébytnost jedince: jen každý sám ví, kde ho bota tlačí: ať si každý pomůže sám a pomůže si nejlépe. Jakákoliv pomoc vytváří potřebu pomoci, jako v případě rozvojových zemí (vlády kupují zbraně, protože my se jim staráme o chudé. Paternalismus podporuje nevyspělost, nezodpovědnost (příklad afrických zemí)
Jenže pozor: právě tyto odmítají morálku, prosazují vlastní prospěch, neomezují podnikání!
- K tomu tyto všechny argumenty vycházejí z obecného dobra - že je lepší pro Somálce, když jednáme egoisticky: to není egoistický důvod. Egoistický důvod by byl „nic jim nedám, ať mám víc“

II. Ve jménu života: jedinými možnostmi je buď altruismus (jednání pro dobro druhého) nebo egoismus (jednání pro vlastní dobro): „altruismus“ si neváží života, když je ochoten jej obětovat druhým. Altruismus je výraz morálního zhroucení, otrocká morálka: z úcty ke (svému) životu budme egoisty
JENŽE paradox: není naplněním života právě zasvěcení něčemu (řezbář Beltéma)? Kde začíná, končí vlastní já?

EMBARGO – Jen pro posluchače Úvodu do etiky ZS 2003 – NEROZMNOŽUJTE, NEROZŠÍŘUJTE

Mohl bych žít plným životem bez soucitu, spolucítění?
Nedocházím naplnění právě vztažením?

Široké a úzké já: úzké já je obranná taktika člověka, který se bojí bolesti z utrpení druhých, zužuje se, aby nebyl zranitelný (nemilovat, ztratíte!) Tak epikurejci, *apraxia*, taktika zámožných, a stoikové, *ataraxia*, taktika pro všechny. Nic nemilovat, protože manželky a děti umírají. Jenže pak zbývá jen nakupování – (kolaps Ameriky od 50. let: dojde k tomu i u nás?)

Mé lidství se úměrné schopnosti sebezpřekročení, vstupu láskou do světa. Má zranitelnost je úměrná mému lidství. Konkrétně: schopnost milovat a žít s bolestí ztráty. Tak Albert Schweitzer nejvíce člověkem protože schopen nejvíce milovat.

[Egoismus není „morálka silných! Je sebeomezení ze strachu a slabosti: Egoista není schopen či si netroufá vztáhnout k druhému. (Bolest je daň z přidané hodnoty lásky)]

III. **základem všeho jednání je zájem o vlastní dobro**, který se někdy projevuje péčí i o druhé o společné dobro, tak jako stádo ovcí přežije, když je každý beran ochoten riskovat--pokud by utíkal, všichni zahynou. Hrdina odboje: národ žije pokud má lidi připravené umírat a Masaryk dodává: připravené pro něj pracovat. U ostatních živočichů je to kolektivní pud, který lidé nahrazují návykem a mýtem

Ano, jenže proč tomu říkat „egoismus“? Pojmosloví altruismus/egoismus nedostačuje. Jde o postoj štědrosti /lásky a úcty/ oproti postoji skouposti, nepřání a bezohlednosti -- prvním rozkvétám, v druhém sám sebe škrtím.

„Etický egoismus“ není filosofie, nýbrž patologie: v prázdnotě života nahrazují smysl chamtivostí. Zákonitá patologie: v rozpadu tradiční společnosti chybí společná tkáň, nahrazují nákupem – a ti, kdo z mých nákupů mají zisk, mě v tom podporují. Nejen patologie, ale také strategie vykořistění. Pak konzumerismus, ničí svět spotřebou, ospravedlňuje ji egoismem

Etika se rodí ze štědrosti, ze sebedůvěry a z přijetí odpovědnosti

* * *

Začíná druhá polovina semestru
V první polovině jsme předpokládaly svět prostý hodnoty,
do kterého teprve člověk hodnotu vnáší

V druhé polovině předpokládáme svět prolnutý hodnotou,
ve které člověk nachází řád – otázka je *jak určit?*
? Boží řád? Přirozený řád? řád účelnosti? řád morální? Uvidíme